

Rajojen ylityksiä hyvässä ja pahassa

Tätä kirjoitettaessa Venäjän suurhyökkäys Ukrainaan jatkuu 89. päivää ja sotautisista on tullut osa arkeamme. Kevät on ollut täynnä sanoinkuvaamattoman surullisia tietoja Ukrainan kansan kärsimyksistä, eikä loppua Venäjän sotatoimille ole näkyvissä. Vaikka Ukrainan valtiollinen olemassaolo näyttääkin pelastetulta, julma ja verinen sota maan itä- ja eteläosissa jatkuu. Maailmaa ovat järkyttäneet erityisesti kuvat Butšan ja muiden Kiovan esikaupunkien joukkoteurastuksista sekä Mariupolin kaupungin täydellinen tuho. Hävityksen laajuus on muuallakin niin suurta, että sitä ei pysty käsittämään.

Sodan seurauksiin kuuluu myös laaja ympäristötuho. Vakavalta ydinonnettomuudelta on toistaiseksi sentään välttytty, vaikka Venäjä onkin Geneven sopimusten vastaisesti hyökännyt myös Ukrainan ydinvoimalaitoksiin. Haastattelutietojen mukaan Tšernobylin vallanneet venäläissotilaat eivät olleet edes kuulleet vuoden 1986 onnettomuudesta ja olivat siten autuaan tietämättömiä aiheuttamastaan vaarasta niin itselleen kuin ympäristölleen.

Syyliset Ukrainan hätään löytyvät Moskovasta, mutta kansainvälisen yhteisön keinot Venäjän pysäyttämiseksi ovat osoittautuneet toistaiseksi tehottomiksi. Ennennäkemättömän laajat pakotteetkaan eivät näytä vaikuttavan Venäjän mahdollisuuksiin käydä sotaa, sillä hiilivedyistä riippuvaiset länsimaat eivät ole pystyneet irtautumaan nopeasti venäläisestä fossiilienergiasta. Ukrainan puolustustaistelu on kuitenkin osoittautunut sisukkaaksi, eikä siinä länsimaiden talous- ja aseavun rooli ole ollut vähäinen. Samalla Venäjän sisäinen tilanne on liukunut yhä totalitaristisemmaksi, mikä on aiheuttanut suuren – erityisesti korkeasti koulutetun väen – muuttoliikkeen pois maasta.

Euroopan turvallisuusjärjestyksen sota on laittanut uuteen uskoon, sillä mielipideilmaston täyskäännöksen seurauksena sekä Suomi että Ruotsi ovat jättäneet jäsenhakemuksen Natoon. Venäjän poliittisen johdon reaktiot tähän ovat yllättäneet monet laimeudellaan. Ainakin ulospäin näyttää siltä, että Venäjä on jo hyväksynyt Suomen ja Ruotsin sotilaallisen liittoutumattomuuden ajan olevan ohi. Jäsenyyksien jarruna on enää Turkki, joka pyrkii käyttämään tilanteen hyväkseen saadakseen hakijamailta myönnytyksiä omalle politiikalleen.

Edellä kirjoitettu olisi vielä puoli vuotta sitten kuulostanut dystooppiselta fiktiolta, mutta niin uskomatonta kuin se onkin, on se tämän hetken todellisuutta. Venäjän ja Ukrainan asiantuntijoilla on mediassa ollut kiireiset ajat selittää tapahtumia. Tulevaisuuden ennustaminen on arvaamattomassa tilanteessa vaikeaa parhaillekin asiantuntijoille. Toivoa kuitenkin voi, että seuraavan *Idäntutkimuksen* ilmestyessä voisimme tarkastella Ukrainan sotaa jo retrospektiivisesti.

Venäjän Ukrainaa vastaan käymä sota on ylirajaista toimintaa pahimmillaan, mutta *Idäntutkimuksen* tämänkertainen numero tarkastelee ylirajaisuutta monista, paljon rauhanomaisemmista lähtökohdista. Laura Kemppainen kollegoineen tutkii Suomessa asuvien ikääntyvien venäjänkielisten ylirajaista terveystalvelujen käyttöä ja käytön syitä. Artikkelel osoittaa, miksi ikääntyvät venäjänkieliset päätyvät usein hakemaan apua terveystalvelmiinsa Suomen ulkopuolelta. Sigrid Kaasik-Krogerus taas tarkastelee korkeakoulutuksen kansainvälistymistä suomalaisten yliopisto-opiskelijoiden näkökulmasta. Hänen VIExpert-opiskelijoilla teettämänsä kysely näyttää, että vaikka kielillä ja ylirajaisella akateemisella liikkuvuudella on keskeinen vaikutus opiskelijoiden kansainvälistymisen kokemukseen, kansainvälistymisen ajatellaan liittyvän myös jokapäiväiseen toimintaan oman yliopiston sisällä.

Riitta Jytilän analyysi Sofi Oksasen *Puhdistuksesta* (2008) ja sen vastaanotosta Suomessa ja Virossa ylirajaisen traumakulttuurin näkökulmasta näyttää, miten Oksasen menestysromaanl on hämmentänyt keskustelua kirjallisuudesta historian tuottajana. Oksasen tuotannon vastaanottoon on liittynyt rajujakin debatteja, joissa näkyy nykykirjailijan rooli ylirajaisen muistikulttuurin tuottajana. Ira Jänis-Isokangas taas analysoi 1930-luvulla Suojärveltä Neuvostoliittoon loikanneiden ylirajaisia suhteita heidän lähettämiensä kirjeiden pohjalta. Tutkimus osoittaa esimerkiksi muutokset ylirajaisen avun suunnassa sitä mukaa kun loikkarit päätyivät Gulag-järjestelmän piiriin.

Esseekirjoituksessaan Ossi Granat puretuu *fenjaksi* kutsuttuun Venäjän rikollisten käyttämään jargoniin, jonka ymmärtäminen on tärkeää kansainvälisen venäläistaustaisen järjestäytyneen rikollisuuden ehkäisyssä. Tomi Huttusen kolumni valottaa venäläisen kirjallisuuden vielä puutteellisesti tunnettua varhaista käännöshistoriaa aina 1800-luvun alkuvuosista asti. Taideosastolla Dragana Cvetanović esittelee balkanilaisia transihmisiä dokumentoineen valokuvataiteilija Aleksandar Crnogoracin. *Idäntutkimukseen* valittu 12 kuvan sarja henkilökuvineen avaa monimuotoisen kavalkadin elämään transseksuaalina Balkanilla.

Numeron lektiöt esittelevät Teemu Oivon väitöstutkimusta Venäjän transnationaalista mediatilasta sekä Wiivi-Maria Jouttijärven Viron neuvostoajan muistelua käsittelevää väitöstä. Vesa Oittinen arvostelee Sophie Mamzikoff-Markoffin väitöstutkimukseen perustuvan kirjan Gorbatsövin kauden ulkopoliitikasta. Numeron päättää Igor Mikeshinin kirjoitus huhtikuussa järjestetystä Venäjän ja Valko-Venäjän parissa Suomessa työskentelevien tutkijoiden keskustelutilaisuudesta, jossa vaihdettiin ajatuksia ja kokemuksia Ukrainan sodan vaikutuksista työntekoon ja sen edellytyksiin. Vastaavia tilaisuuksia on tulossa lisäksi, ja VIETS tiedottaa jäsenilleen omasta toiminnastaan.

Paksun lukupaketin myötä toivotan *Idäntutkimuksen* lukijoille vaikeista ajoista huolimatta mahdollisimman hyvää kesää!

Helsingissä 23.5.2022



Mika Perkiömäki